

Toneel: De oorlog van de Duitse kleinkinderen

Jochen Stechmann onderzoekt familieverleden in 'Family matters'

[Achtergrond](#) - 30 maart 2010 - Auteur: Marja Verburg

“Je opa was geen nazi. Hij heeft nooit in Hitler geloofd”, zegt de moeder van Jochen Stechmann in het theaterstuk ‘Family matters’. “Maar hij was een militarist en een nationalist”, antwoordt Stechmann haar. “Dat is waar, en hij is ook veel geweest, maar geen nazi”, houdt zijn moeder vol. En zegt dan: “Je oma, die was een nazi.”

Jochen Stechmann, geboren en getogen in Hamburg, heeft niet de makkelijkste vragen uitgezocht voor zijn examenstuk van de masteropleiding performing arts aan de Hogeschool voor de Kunsten in Amsterdam. In hoeverre wordt je leven door de geschiedenis van je voorouders bepaald? Hoe ga je om met de emotionele erfenis die je meekrijgt? En wat betekent het om Duitser te zijn als je grootouders ‘fout’ waren in de oorlog?

“Ik heb een foto van mijn opa met zijn Duitse oorlogsmedailles en een van mezelf met mijn judomedailles. Als ik daar naar kijk zie ik de overeenkomsten tussen ons. We zijn allebei trots. Maar tegelijkertijd is het ook weer niet hetzelfde, want zijn medailles zijn moreel verwerpelijk en die van mij niet”, zegt Jochen Stechmann kort voor de eerste opvoering in Amsterdam.

Oorlogsdagboek

Het idee voor het stuk ontstond toen Stechmann meespeelde in een voorstelling van een vriendin uit Servië. “Dat ging over de Servische geschiedenis van na de burgeroorlog. Daarin kwam ook de Tweede Wereldoorlog aan de orde. Ik heb toen wat spullen meegenomen die ik van mijn opa en oma had. Ik merkte dat ik me daarmee op het toneel heel vrij voelde.”

Stechmann heeft bijvoorbeeld het oorlogsdagboek van zijn oma. “Dat heb ik nog kunnen meenemen toen ze was overleden. Mijn ouders wilden alles weggooien. Toen mijn opa was overleden, heb ik zijn glazen oog gepikt, dat hij had overgehouden aan een jachtongeluk. Verder heb ik nog een foto van mijn oma uit 1934 die met twee vriendinnen een dagje uitging naar Hamburg, omdat Hitler daar was. Dat was, dat weet ik zeker, de mooiste dag van haar leven. De krant waar die foto destijds instond had ze ook bewaard.”

Daarnaast heeft hij resten van oorlogspuin dat hij als kind verzamelde. “De rivieroeveren in Hamburg zijn met oorlogspuin verstevigd. Ik speelde daar vroeger graag en vond bijvoorbeeld een poppengezicht en een stuk metaal. Dat bleek een bomscherf te zijn.”

Geloof in Hitler

“Dat soort materiaal werkt heel goed in een theateromgeving, blijkt. Ik heb een live camera op het toneel, waarmee ik die spullen op een groot scherm projecteer. Zo kan ik die geschiedenis op het toneel brengen. Het theater geeft je de vrijheid om dingen anders aan te spreken.”

“Voor mijn gevoel was het verhaal van mijn grootouders niet afgesloten. Mijn oma was op het eind van haar leven ongelukkig, ze had ook Alzheimer. Ik heb geluids- en beeldopnamen van gesprekken die ik met haar had. Die gebruik ik ook. Dat klinkt nu allemaal heel zwaar, maar het stuk is licht gespeeld.”

Voor Stechmann was het interessant om met zijn oma over het verleden te praten. “Ik wilde graag weten hoe het voor haar was geweest. Dat waren mooie intieme gesprekken. Zij kon de spagaat niet maken tussen het enthousiasme om deel uit te maken van die beweging enerzijds en de oorlog anderzijds. Ze schreef aan het eind van de oorlog in haar dagboek, toen Duitsland al niet meer kon winnen, dat ze ook niet begreep waarom ze nog in Hitler geloofde, maar dat deed ze dus nog wel.”

Gevoelens

Stechmann wil proberen te begrijpen hoe hun leven was zonder daar direct een oordeel aan te verbinden. “Zo is het stuk ook gemaakt. Het publiek hoeft ook niet direct iets te vinden.”

Hij speelt het samen met zijn moeder, die zelf geen toneelervaring heeft. “Ze zei meteen ja toen ik haar vroeg. Maar ze is 40 jaar lerares geweest, dus ze is wel gewend voor groepen te spreken”, zegt hij lachend. En vervolgt serieuzer: “Maar eigenlijk spelen we het met z’n vieren. Mijn grootouders zijn in zekere zin ook aanwezig. En op het eind zijn de geesten tot rust gekomen.”

De opa en oma uit het stuk zijn overigens niet de ouders van zijn moeder, maar die van zijn vader. Die heeft het stuk inmiddels ook gezien. “Ik had hem van tevoren wel een video laten zien zodat hij wist wat er kwam. Hij heeft na afloop niet veel gezegd. Hij vindt het niet makkelijk om over gevoelens te praten. Maar ik weet dat hij het stuk erg heeft gewaardeerd.”

Rosa Luxemburg

Stechmann hoopt zijn voorstelling ook in Duitsland te kunnen spelen. “De reacties in Nederland zijn meestal positief. Mensen zijn ontroerd. Vooral Duitsers reageren super. Die vertellen na afloop hun eigen verhaal. Het gaat dan niet meer over het stuk zelf, maar over hun geschiedenis. Kennelijk is het onderwerp nog steeds heel actueel voor mijn generatie, houdt ook hen bezig wat hun grootouders hebben gedaan.”

Stechmann zelf had zijn verleden al verwerkt voordat hij aan het stuk begon, zegt hij. Daar had hij de voorstelling niet voor nodig. Op het eind steekt hij kaarsen aan voor een poster van Rosa Luxemburg, die in 1919 tijdens de communistische Spartakusopstand werd vermoord. “Mijn opa was toen lid van de militaire vrijkorpsen die de Spartakusopstand neersloegen. Daar was hij trots op. Ik had als puber thuis een poster van Rosa Luxemburg opgehangen. Dat was mijn manier om tegen de geschiedenis in te gaan. Maar inmiddels weet ik dat je je geschiedenis moet omarmen in plaats van er tegen in te gaan.”

‘Family matters’ is op 2 en 3 april om 20.30 uur te zien in De Melkweg in Amsterdam. Voertalen zijn Duits en Engels, het Duits wordt Engels ondertiteld. Toegang: € 8 / € 7 [korting] / € 5 [studenten]

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/462/toneel-de-oorlog-van-de-duitse-kleinkinderen>